

GAITZAK ETA IZURRIAK

XIX. MENDEKO LEZON

Lezo eta orohar Pasaiaiko itsasportua aspaldidanik izan da hainbat itsasuntziren abiapuntu eta helmuga, gogoan izan erromatarrek hementxe hartu ohi zutela atsedean beren amaigabeko bidaietan. Baina erromatarrak joan ziren eta geroztik hainbat herritako jendeak gure kaian hartu izan du atsedean, bakoitzak berea ekarriaz, nork burnia, nork artoa eta nork bere gaixotasuna. Herrien arteko harremanen arriskueta bat inguru berezi bakoitzeko gaixotasunak kutsatzea izanda, zenbat eta harreman estuagoa arrisku handiagoa, beraz.

Lezo eta Pasaiaiko itsas portua arrisku honekin bizi izan da lehen itsasuntzi arrotzak gure atariraino etorri zirenetik. Arriskurik gorrienak Ozeanoaren bestaldeko herrien ondasunak Europaratzen hastean sortu ziren, bertako gaisotasunak guretzat guztiz ezezagunak bait ziren eta gure gorputza ez zen haiei aurre egiteko gai.

Pasaiaiko itsas portutik abiatu eta bertora itzultzen ziren Ameriketako bidean zebiltzan itsasuntziak (Gogora Pasaiaiko portua zela honetarako baimena zuen butxietariko bat).

Lezoko Udal Artxiboan auzi hauen berri ugari topa dezakegu eta XIX. mendea bereziki aberatsa da honelako kontuetan.

1820. urte inguruan Europako zenbait itsas portutan izurria zabaltzen ari zela eta Madril nahiz Aldundiko lehen agindu bereziak. Luza gabe, 1821. urtean Pasaiaiko badian itsasuntzi ezezagun bat agertu zen, egunak egin zituen noraezean, batera eta bestera. Bertako marinela izurriak jota zeuden nonbait eta agintariek portuan sartzea galerazi zieten eta Pasaiaiko biztanleei inolako harremanik izatea debekatuaz. Ordutik aurrera Pasaiaiko nahiz beste edozein portutan lur hartu behar zuen itsasuntzi orok osasun agiria erakutsi beharra zeukan.

ART. 10º. Ningun buque procedente de los puertos de Francia, ó de otros estrangeros, tendrá entrada o será admitido á libre plática en los Puertos de esta Provincia mientras no traiga la patente de sanidad legalizada por el Cónsul español del distrito de su procedencia, y en defecto, de otro Cónsul español más inmediato. Las embarcaciones procedentes de todas las Provincias litorales de España serán admitidas con que traigan sus patentes de Sanidad espedidas por las Juntas locales de su respectiva procedencia. Yaun los barcos, ó lanchas que navegan de unos Puertos a otros de esta Provincia, sea en el tráfico de cabotage, ó, con cualquier otro motivo, habrán de llevar precisamente la Carta de Sanidad, despachada por la Junta Subalterna del Puerto de su salida.

1823. urtean atzera berriz izurrite soinua zabaldu zen, Azkoitian bilduta zegoenaldundiak Lezoko kaia istea erabaki zuen Pasaian zabaltzen hasia zegoen gaitza Lezon sar ez zedin. Lezon sartu nahi zuen itsasuntzi orok osasun agiriak behar zituen eta epe jakin batez kuarentenan egon beharra zeukan. Baina zaintza neurriak ez ziren hemen amaitu, Lezo eta Donibane lotzen dituen bidea itxi egin zen bertatik iragan behar zuen edonor zorrotz-zorrotz aztertzen zutelarik, honi «Pasillo de sanidad» deitu zioten garraio agintariek.

Egoera hauek urtero errepikatzen ziren eta urtero hartzen ziren honi aurre egiteko arau berak. Dena den, 1821 eta 1832. urteak bitartekoa nahiko lasaia izan zen, ez dago behintzat izurriteen berririk larrialdi deiez gain. —1829. urtean Hondarribian nafarrerria izurrite batek indar handia hartu zuen eta Lezon arretea berezia jarri behar izan zuten izurritea herrira zabal ez zedin—.

Izurriteen auzi honetan txertoak izugarrizko aurrerapausoa izan ziren baina ez dirudi orduko sendagileak eta euskaldunek gogo berezia zutenik hau hartzeko, hala adierazten du behintzat 1830. urteko Aldundiaren agindu batek.

El paternal Gobierno de S.M., solícito siempre en procurar cuantos beneficios se puedan á sus vasallos, así: que evitar males; despues de convencido de los resultados favorables de la vacuna, se sirvió expedir las correspondientes ordenes para su introducción en este Reino de España, y son repetidas las que ha dado sucesivamente para su propagación imponiendo á los médicos y cirujanos obligaciones sobre este particular, y facultando á las Autoridades para que, aun por la fuerza y rigor de la ley, compelan á la vacunación á los que resistiesen por cualquiera causa que fuese.

1832. urtean Europa mendebaldean eta Parisen bereziki gangeria edo kolera asiaticoak indar handia hartu zuen. Gaitz honi beldur handia zioten agintariak eta orduarte inoiz hartu gabeko neurriak hartu zituzten (Herri batzordeak antolatu, txertaketa agindu, gaitzak jotakoentzat herritik kanpo zeuden eritetxeak sortu, kaleak eta etxe barrenak garbi arazi,...).

Garai hartan hartutako neurri bitxien artean gartzelak ustutzea izango da inondik ere guretzat deigarriena. Jakina zen (Eta zoritxarrez gaur egun oraindik ere da) gartzelatan osasun baldintzak hutsaren hurrena direla, honela bada, epaiketa eta lege prozesuak bizkortu zituzten alde batetik eta bestetik gartzeletako egoera hobetzeko asmoa hartu,...

en estos dias en que el Cólera, morbo aflige á algunos de sus pueblos, y se hallan otros expuestos á sufrir tan horrible enfermedad, ha sido el considerable número de presos que se hallan detenidos en las cárceles, las salidas de las cárceles de los reos que estén ya sentenciados.

Que en la parte que corresponda á la Autoridad judicial, vigilen con esmero los Magistrados y Jueces sobre la limpieza de aquellas buena calidad de los alimentos que se den a los presos.

1885. urtean gangeria atzera berriro sortu zen Europa mendebaldean eta garai hartan hartutako neurriek ez dute alde handirik erakusten 50 urte lehenago hartuziren haietatik. Hala ere oraingoan, lehenagokoan ez bezala, gure inguruan zenbait kasu izan ziren eta Lezon, hain zuzen, Gaintxurizketako Abendaño baserrian izan zena. Antza denez, haur bat gaitz honek jo zuen eta zalaparta ugariren ostean baserri osoa, goitik behera desinfektatzea agindu zuten orduko osasun agintariak.

1887. urtean Gipuzkoan pixkanaka zabalduz zihoan txarranpin izurritea apirilean iritsi zen Lezora. Izurriteak bi hilabetez iraun zuen Lezon sei haur hilaz.

Ondorengo urteetan orduan hain larriak ziren gaitz hauen kasu bat baino gehiago izan zen urteren batean edo bestean, baina ez dirudi mende hasieran adinako larrialdirik izan zenik. Orduko osasun txostenetan txarranpina, difteria, tifus eta amorrua aipatzen dira gaitzik larrien bezala.

Hauxe da labur bada ere Lezoren historiak izan duen ataletako bat, orain artean gorderik izan duguna baina gogoan izan beharrekoa.

ERNESTO GUARDIOLA

Sorginak, juduak eta agotak izaten ziren izurriteen errudun herriaren ustetan.